

W. Sellert (Hrsg.)

Die Akten des Kaiserlichen Reichshofrats, Serie 1: Alte Prager Akten, Band 4: P–R (mit Nachträgen A–O); Band 5: S–Z, bearb. v. T. Schenk. [Akademie der Wissenschaften zu Göttingen in Zusammenarbeit mit der Österreichischen Akademie der Wissenschaften und dem Österreichischen Staatsarchiv]. Erich Schmidt Verlag, [Berlin 2014]. 579 S.; 683 S.

In het eerste deel van de inventaris van de ‘Alte Prager Akten’ (hierna: APA) dat in 2009 verschenen is, werd de inhoud van de 213 dozen, die dit bestand van het Rijkshofraadsarchief bevat, op circa 5000 dossiers en losse stukken getaxeerd. Nu het vijfde en laatste deel van de pers gekomen is, weten wij dat de schatting aan de lage kant was: er zijn in totaal 6197 ‘eenheden’ van een inventarisnummer voorzien. De ‘eenheden’ zijn niet allemaal dossiers betreffende processen die tijdens de regeringsjaren van de in Praag residerende keizer Rudolf II (1576-1612) voor de Rijkshofraad (hierna: RHR) gevoerd zijn: men krijgt de indruk dat het Praagse filiaal van de Rijkskanselarij veel archivalia die in Wenen in de ‘Lehens- und Gratialregistratur’ zouden zijn ondergebracht, met die van de ‘Judizialregistratur’, de *Judicialia*, verenigd heeft. Een deel van de administratieve werkzaamheden van de RHR en de kanselarij heeft zijn neerslag in de Prager Akten achtergelaten. Heel algemeen van aard is de inhoud van nummer 3556, bijna 1000 folia inzake ‘Initiativen zur Abwendung einer Ausweitung des spanisch-niederländischen Krieges auf das Reich’ uit de jaren 1598-1599. Het dossier omvat ook een omvangrijke correspondentie met de koning en de koningin van Spanje, de Staten-Generaal, de hertogen Albert, Matthias en Maximiliaan van Oostenrijk, enige keurvorsten en vorsten etc. (dl. 4, p. 82-83).

Illustratief voor het gemengd karakter van de APA is dan weer nummer 4479 (dl. 4, p. 461). Paul de Rougemont, keizerlijk agent aan het Brusselse hof, verzoekt de keizer om de Algemene Rijkspostmeester, de graaf van Taxis, opdracht te geven om aan verzoeker voor diens diplomatieke post kostenloosheid, dus portvrijheid, te verlenen. En het bevel werd gegeven, op 5 februari 1662, zulks op basis van een besluit van de Geheime Raad van dezelfde dag. In Karton (doos) 167 bevinden zich de vier folia die aan deze affaire gewijd zijn.

Voor leenrechtelijke conflicten was de RHR de hoogste rechter binnen het Rijk. Hij trad daarnaast ook op als ‘toezichthouder’ op lagere leenrechtelijke instanties. In de desbetreffende archivalia vindt de onderzoeker een groot aantal uiteenlopende verzoekschriften ter verkrijging van een belening (nrs. 3426, 3893, 3986, 4033, 4126), de annulering van een belening (nr. 3912), de bekrachtiging van een belening (nrs. 4684, 6066), van voorspraak bij het verzoek om belening (nrs. 3604, 4982), van verlenging van het uitstel van een belening (nr.

6079), van een afschrift van leenbrieven (nr. 3425), en van de benoeming van leden van een schikkings- of een arbitragecommissie (nrs. 3637, 4756, 4809, 4834, 6066-6067). Dit laatste gegeven hangt samen met de voorkeur die de RHR vertoonde voor conflictbeslechting door middel van minnelijke schikkingen tussen partijen. Bij het bewerken van zo'n schikking speelden door de keizer – ambtshalve of op verzoek van partijen – benoemde en in zijn naam optredende commissies vaak een belangrijke rol. Ze konden uit één lid (commissaris) bestaan, maar in de Prager Akten worden meestal drie personen als leden genoemd¹.

Voor niet-leenrechtelijke geschillen, in het bijzonder de privaatrechtelijke, kende het Rijk twee hoogste gerechten, de RHR en het Rijkskamergerecht (hierna: RKG). Vooral in het vijfde deel van de inventaris komt hun onderlinge verhouding aan de orde. In zijn *Vorwort* merkt Sellert op dat men – hoewel er zich in de 'Alter Prager Akten' slechts een klein deel van de bewaard gebleven *judicialia* bevindt – toch kan constateren dat de RHR zich reeds in de regering-periode van Rudolf II tot een belangrijke rechtspolitieke machtsfactor in het spanningsveld tussen het Rijk en de territoriale machthebbers ging ontwikkelen (dl. 5, p. 8). Hij begon het door de standen overheerste RKG te overvleugelen en trad ook ten opzichte van dit college op als het hoogste rijksorgaan dat belast was met toezicht op de rechtspleging. In dit opzicht waren de gerechten niet gelijkwaardig. Het RKG heeft, zover nu bekend is, nooit geprobeerd de RHR te beïnvloeden, de RHR deed dit omgekeerd wel. Hij beperkte zich daarbij tot het schriftelijk ondersteunen van verzoekschriften van procespartijen. (Sellert, p. 11).

Verschillen van standpunt meen ik wel te constateren in het 500 folia tellende dossier met inventarisnummer 3444 waarin de RHR van keizer Rudolf II en het RKG in aanvaring kwamen met de Raad van Brabant van 's keizers broer, aartshertog Albert, en diens echtgenote de Infante Isabella, landvoogden der Nederlanden (dl. 4, p. 33-35). De in Maastricht geboren en woonachtige edelman E(d)mond van Blitterswij(c)k, genaamd Passart, had op 3 maart 1603 (s.v.) in een herberg nabij de Sint Hubertuskerk in Luik Floris Hoen van Cartils, heer van Rummen, tijdens een meningsverschil doodgestoken. Waarschijnlijk nam hij daarna zijn toevlucht in de Rijksstad Aken. Daar werd hij in mei 1603 op verzoek van de hertogelijk-Gulikse stalmeester Willem van Cortenbach en enkele bloedverwanten van het slachtoffer door de Gulikse meier gearresteerd. Vervolgens spanden zij voor de Akense schepenbank een proces wegens moord

1 Vgl. E. Ortlieb, *Im Auftrag des Kaisers, Die kaiserlichen Kommissionen des Reichshofrats und die Regelung von Konflikten im Alten Reich (1637-1657)*, [Quellen und Forschungen zur höchsten Gerichtsbarkeit im alten Reich, 38], Köln – Weimar – Wien 2001.